

Sezam, sezam, otvor sa!

Píše František Hečko.

Nemám čo tajiť: vyrástol som v chudobe, a predsa bol som bohatý, lebo som mal *prababičku*. Umreli mi až potom, keď ma povodili v rozprávkach po všetkých podzemných svetoch, dierach a jaskyniach. Neskoršie, keď som už chodil do školy, starali sa o moju podzemnú výchovu nebohý *pán dekan*. Dôkladne ma poučili, ako sa mám dívať na predpeklie a na Daniela v levskej jame. A napokon, keď som sa už poberal k matúre, *profesor slovenčiny*, ktorý už tiež umrel, spomínal v triede akéhosi, ak sa nemýlim, Orfea v podsvetí... No, akokoľvek sa usilovali všetci títo traja dobrí ľudia ťahať ma pod zem, hrdinsky som odolával. Priznám sa skrúšene, že do večerajšieho dňa ani som nebol hlbšie v zemi — ako v pivnici!

Až včera *pán Vojtech Benický*, turčianskosvätomartinsko — líptovskosvätomikulášsky podzemný pracovník, s *Dr. Ladislavom Korbelom*,

Riečište Lúčanky v podzemí.

Foto D. J.

lom, ktorý je referentom Prírodovedného odboru Matice slovenskej, zväbili ma, chudáka, do Demänovských jaskýň. Pred skalou povedali: „Sezam, sezam, otvor sa!“ a pred mojimi užasnutými očami otvorilo sa zázračné podzemné kráľovstvo: prababičkine dračie komnaty, plné zlata a striebra, dekanovo predpeklie s levskými jamami, ba aj Orfeovo podsvetie pána profesora slovenčiny!

Ešte predtým, kým sa tak stalo, zaviedli ma k inej ozrutnej skale, ktorá sa hrozivo nahýna nad vyschnuté koryto riečky Demänovky, a tam mi ukázali diery do zeme. Keď som ju zbadal, hneď som si spomenul na rozprávku o Lomidrevovi. Tadiaľ sa asi spúšťal pod zem jest olovené, železné a medené halušky, zápasit' s drakmi a vyslobodzovať princezné. Lenže v tomto prípade nebol to Lomidrevo, ale obyčajný, veľmi mizerne platený moravský učiteľ *Alojz Král*, ktorý z neznesiteľnej zvedavosti vliezol do diery — bolo to v auguste r. 1921 — a objavil Demänovské jaskyne! Draka tam síce nenašiel, ani princeznú — načo by mu aj bola, veď bol už ženatý! — ale zato odkryl slovenskému svetu toľkú krásu, že sa to nedá ani vypovedať. Hoci kto na svete nám ju závidí. „Centralistická“ Praha, keby mohla, dávno by nás už bola o ňu ogabala. Tak sa

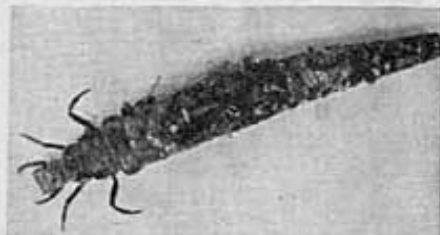
aspoň tvrdí v našich „separatistických“ kruhoch.

Vojtech Benický mi dokazuje, že ozrutné *žulové zvariaky* vo vyschnutom vápenistom riečišti Demänovky pamätajú ľadovú dobu. Sú z čistej žuly, aká je len na Dumbieri, skoro 30 km vzdialenom, kým Demänovská dolina je z čistého vápenca. Čo robiť, musím mu uveriť! Dr. Ladislav Korbel je oveľa pokrokovejší a modernejší, lebo sa zaujíma aj o rastlinný a živočíšny svet, ktorý je, ako hovorí, o niekoľko miliárd rokov mladší ako svet skál a kamenia. Skláňa sa nad mláčkou a loví v nej akéhosi živočicha. Hovorí, že je to *potočník* (česky chrostík). Tento živočích je zaujímavý tým, že *býva vo „fusaku“*, ktorý si majstrovsky lepí z najjemnejších pieskových zrníček: veselo vystrkuje z neho zvedavú hlavičku s tenulinkými tykadlami, ba i niekoľko nežných

Demänovská dolina.

Foto Benický.

Potočník čiže chrostík.

Foto Dr. Korbel.

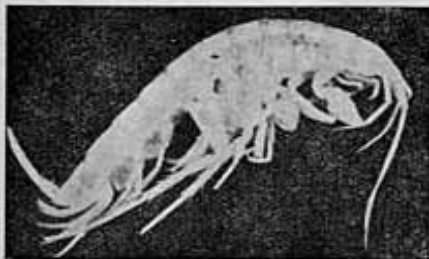

Stalagmitový háj.

Foto Malík.

nožičiek. Na skale nachodí Dr. Korbela všelijaké *muchy, pavúky a slimáky*: latinské názvy vyletujú mu z vedeckých úst ako strely! Mám dojem, že úplne zabúda na svoju materčinu. Najmä rozličné *machy a lišajníky* pomenúva priam príšernými latinskými menami: ani jedno mi neutkvelo v pamäti!

Pred vchodom do jaskýň stavajú veľkú dvojposchodovú budovu, aby mali návštevníci — toho roku ich tam bolo 90.000! — kde jesť, piť a spať. Tam sme dostali gumové čizmy, banické nohavice, kabát, čiapku na hlavu, do ruky karbidový lampáš a pred seba — skúseného sprievodcu v osobe mladého Mikuláša Benického z Pavčinej Lehoty. V chodbe sa prežehnávam. Človek nikdy nevie, načo je to dobré. Doteraz mi to vždy pomohlo v nebezpečenstve. A preto sa žehnanie nemienim zriekať ani v dnešnej pokrokovej progresivite.

Krivák „nifargus“.

Foto Dr. Korbela.

Schádzame po betónových schodoch do Hlbokého domu: skaly visia nad hlavou a priepasť sa škerí pod nohami, a k tomu s 15 m výšky ustavične kvapká voda v podobe *večného dažďa!* Elektrické lampy svietia. Sprievodca vysvetľuje, že sú od 100 až do 3000 vátov silné, a že elektrického vedenia je v jaskyniach vyše 5 km!

Ani dobre nechápem, kade ma vedú. Chytám sa zúfalo zábradlia a som presvedčený, že sa neudržím v rovnováhe. Samé schody: schody dolu, schody hore, pokrútené cestičky, hotové bludište. *Všetky možné farby* sa mi prihováraajú: od čiernej cez červenú, belasú, žltú, zelenkavú, fialovú až po snehobielu. Cupkám pozorne za sprievodcom po Hrachovej chodbe. Ozaj: tu sa vápenec formuje ako by do hrachových semien. *Vôbec: vápenec je neveriteľne premenlivý a nevyspytateľne tvárliový kameň.* V ňom sa nielen vytvárajú zemské diery a jaskyne, ale on tvorí celé stromy v nich, organy, lustre, náhrdelníky, spongie, podoby ľudí i zvierat, čipkové záclony, záhyby šiat, galerie naplnené sochami, kamenné vodopády. Poviem pristo: hore, kde slnko svieti, mŕtva príroda ani zďaleka nevytvorila také umelecké zázraky, ako ich vyčarila pod zemou! Keby sa všetci sochári sveta sbehli na jedno miesto a do skonania sveta dlabali do kameňa, Demänovskú jaskyňu ne-

vykrešú! Veď koľko roboty by im dala napr. len Galeria legionárov s červenomodrobielym vodopádom! *Či ste už videli tieť kameň?* A tu tečie hneď v troch farbách! Počúvam, že *voda, čo je tu hlavným sochárom*, preteká svrchu cez železité, mangánové a neutrálne vrstvy: podľa toho treba vraj chápať aj jej farbiarsku živnosť: červenú, belasú a bielu!

Trošku ďalej s výšky visia akési kamenné črevá a záclony a pod nimi sa blyští utešené Belasé jazero. Doktor Korbela hádže do neho všetky svoje štyri vedecké oči, no nemrví sa v ňom nič. Je mŕtve. Zato na Bielych vodopádoch — keby boli z cukru, vystačili by nám Slovákom na celé 39. zásobovacie obdobie — nachodí trus *netopierov*. Veľmi podrobne ho skúma. A díva sa nahor na čosi temné, prilepené vo výšave. Bojím sa, aby ho nestihol osud starého Tobiáša!

Niekoľko krokov nižšie sú oštiepky: len do nich zakrojiť! A vedľa nich paňvice s upraženými volskými očami. Vojtech Benický ma pouča, že krápnik, čo visí s povaly, volá sa *stalaktit*, a čo rastie zo zeme nahor, menuje sa *stalagmit*. Dotýkať sa jedných i druhých je zakázané, ale on je tu doma, môže. Poklopkáva ich hánkami a musím sa počudovať, každý je nalaďený na iný tón. A nie na tón hocijaký, ale na naj-

Pred vchodom do Demänovských jaskýň. Zľava: Vojtech Benický, František Hečko, Dr. Ladislav Korbela. Vozadu: sprievodca Mikuláš Benický. Foto Benický.

čistejší, aký hore na svete ani nepočuť.

S povál a sklepení jaskýň visia rezance, makaróny, brká, *strnisko*. Sú to vlastne rúrky, niektoré až polmetrové, rovnako hrubé, plné vody, s tučnými kvapkami na konci. Každá kvapka má inú farbu, odkvapkáva v inom čase, a každá za tisícročie utvorí pod sebou svietnik. Z niektorého makaróna padá kvapka za kvapkou, z iného len po minúte-dvoch, no sú aj také brká, čo púšťajú slzy len raz za týždeň alebo za mesiac. Divné *strnisko*, čo rastie shora nadol! A ešte divnejší kosec, čo ho tak divne postínal!

Dolu čosi hučí. To je vraj riečka *Lúčanka*. Vyviera kdesi pod Ďumbierom na dvoch miestach ako *Lúčanka* a *Palúčanka*, v jaskyni sa stretávajú, tečú po jej dne niekoľko kilometrov pod zemou v jednom riečišti a vychodia z nej pod celkom novým pomenovaním: *Demänovka*! Táto *Lúčanka* je veľká ako *Kysuca*, v lete a v jeseni správa sa ešte ako-tak, no v zime a nad jarou zatopí neraz celé dolné poschodie jaskyne, ba zvyšná voda hučí ešte i po suchom koryte dolu *Demänovskou* dolinou! Táto riečka má teda na svedomí celé *murárske dielo*, čo sa tu za milióny rokov vybudovalo. Skaly čierneho vápenca sú tu vylízané do tenkosti plechov. Ako by boly zo soli, ktorú tu lízaly

Mŕtva pagoda v Demänovských jaskyniach.
Foto Hajduch, Trenčín.

„Makaróny, brká, strnisko.“

Foto Benický.

ozrutné ovce. O Adamovi v raji nebolo ešte ani chýru ani slychu, a tu už hučaly besné prúdy! Voda vo svetle lúčok je čistá, ako skrúsené vyspovedané svedomie. Mať loďku, mohli by sme sa i pohodjať po hladine — miesta dost.

Prichodíme k jazierku s bahnistým dnom. A tu, *na tomto nebezpečnom mieste, prišiel Dr. Korbel skoro o život v zápase s divým křivákom „nifargusom“*. Sprievodca, Benický a ja sme sotva dýchali! Je to zver biely a slepý, ale „ukrutne jedovatý“. Veď ho, milí čitateľa, vidíte na obrázku. Pozrite na tie nohy a na tie články. Sama zlosť a nepoddajnosť. Veru sa úbohý vedec spotil, kým ho premohol a strčil do liehu vo fľaši. Ani pričuchnúť si nechcel. Nevie ešte, beťár, čo je alkohol. Keby ho poznal a opil sa, jaskyne by museli nasutku zatvoriť. Keď zúrili v triezvom stave, čo by bol stváral napitý?

Po víťaznom zápase s *nifargusom* vstúpili sme do *Chrámú* slobody. Je len 50 m vysoký! Je tam *obrovská šachovnica*, hribov ako v lese po daždi, pravda, kamenných, sú tam vázy s kvetinami, *svinské uši*, makarónové *strniská*, a dolu v priepasti stopy po *katastrofe*. Kedysi dávno spadol do *Lúčanky* celý kamenný strop! Strach je dívať sa a počúvať zúrenie vody medzi skalami. Radšej preč.

Preč vedľa studničiek s hráškami, fazuľkami a švábočkami: len nabrať do hrnca a variť! Sliepka na vajciach tu sedí, i ovečka sa tu pasie. Kdesi tu má byť aj *Tesnohlídkovo jazierko*: 60 m dlhé, 15 m široké a 8 m hlboké, ale nechcú ma k nemu vziať, lebo vraj ta sa ide po štyroch.

Netopier.
Foto Dr. Korbel.

Studnička s hráškami.

Foto Benický.

Teplota je tu stála: 7° C, iba nad jarou klesne na 6.7° C.

Mali by sa sem prísť učiť staviteľia a betonári, ako stavať balkóny, pivnice, poschodové domy. Lúčanka tu podomlela veľké štrkové nánosy s vápenatou kôrou na povrchu. Štrk odniesla a kôra ostala. Visí ako by v ničom, ako strecha, a predsa nespadne! Starí čínski a indickí staviteľia, čo budovali chrámy a pagody, učili sa pravdepodobne pod zemou, vo svojich vápencových jaskyniach. Všimnite si, milí čitatelia, obrázky, ktoré znázorňujú čínsky chrám a demänovský stalagmit!

V hornom toku Lúčanky je

Kamenné oštiepky.

Foto Benický.

zvláštne mäkké prostredie. Tvorí sa tam totiž synter. Je to vápno, skoro ako hasené, ktoré nekryštalizuje a netvrdne, iba po desaťročiach a storočiach. Tento synter vytvoril vraj Karfiolový vodopád, Bryndzový vrch a niekoľko jazierok: spadnúť do nich bolo by asi toľko, ako utopiť sa vo vápne!

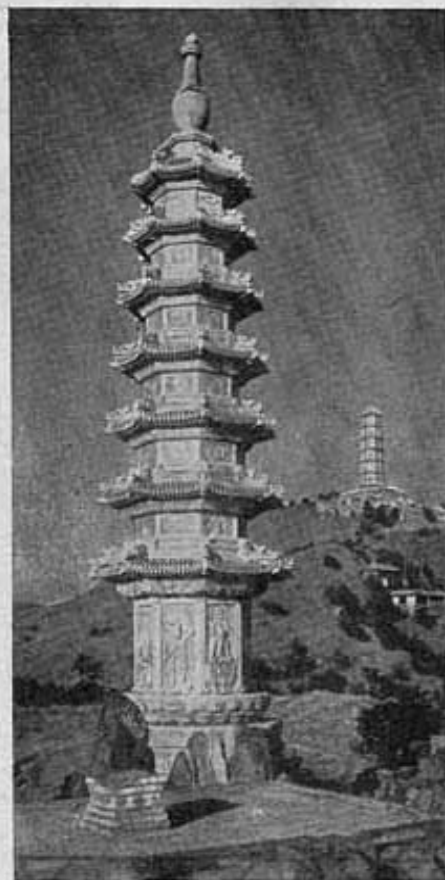
Tu začína jaskyňa stúpať — má 5 poschodí, z ktorých 3 sú prístupné verejnosti — a nadobúdať krásy. Je tu strom života, zelenomodrá voda, Panna Mária, Holubica, Orlie hniezdo, Svätý Anton, Dve sestry. Človek sa nazdáva, že chodí niekde v múzeu s vystavenými barokovými sochami. Náš keramický priemysel mal by si tu spraviť filiálku.

V akomsi vyschnutom jazierku ostaly len kamenné vlasy, fúzy a biče. V Guľôčkovom dome je všetko zas okrúhle a bobuľovité: zemiaky, hrozno, rajčiny, jablká. Guľky sú prirastené, ale i voľné. A voľných je 36. Tie treba chrániť najmä pred deťmi, sú ako mramorky. Pri Kamenej katedrále na organoch možno vyklepať hociktorú pesničku. Je tam Zlomený stĺp, Kráľova galéria. Celé masy vápenca, pretvoreného na lustre, visia s povaly na tenkých krápnikoch, páni staviteľia! Sú tu turecké minarety, celé sväzky mrkvy a petržlenu, husie hlavy, bábkové divadlo, a *Stĺp večnej túžby!* Tento stĺp ma osobitne zaujal: narástol mocný a zdravý i shora i zdola, už je medzi ním len polcentimetro-

vá medzierka, a nie a nie sa spojiť. A nikdy sa už nespojí, lebo prúd živej vody mu vyschol. Prípomína mi dvojicu verných milencov, čo sú tak blízučko pri sebe, a predsa nemôžu ruky vystrieť, aby sa v láske spojili na večnosť. A takých, milí moji, treba veľmi, veľmi ľutovať...

Ideme vedľa Červených vodopádov, vidíme Palmový háj, dívame sa na Dvanásť apoštolov, zastavujeme sa v Detskom kútiku, plnom najrozličnejších hračiek, kloníme sa pred Sochou sv. Trojice, visí nad nami Damoklov meč. Pane Bože, predsa len tá milá prababička mali pravdu. Je tu ešte krajšie, ako bolo to v ich starej fantázii.

Moji sprievodcovia schádzajú s chodníka, určeného pre verejnosť, a vedú ma do neprístupných častí jaskyne. Sotvakedy sa ta verejnosť dostane, lebo sa treba driapať po vápencových útvaroch a vodopádoch do ozrutných výšok. Nikdy v živote nezažil som toľko strachu — okrem bombardovania Bratislavy — ako na skalnej ceste do Klenotnice. Čo viselo so stien a s povaly, neviem. Nemal som si kedy

Mramorová pagoda pri Čang Čungu v Číne.

Foto Life.

Kamenné slnko I.

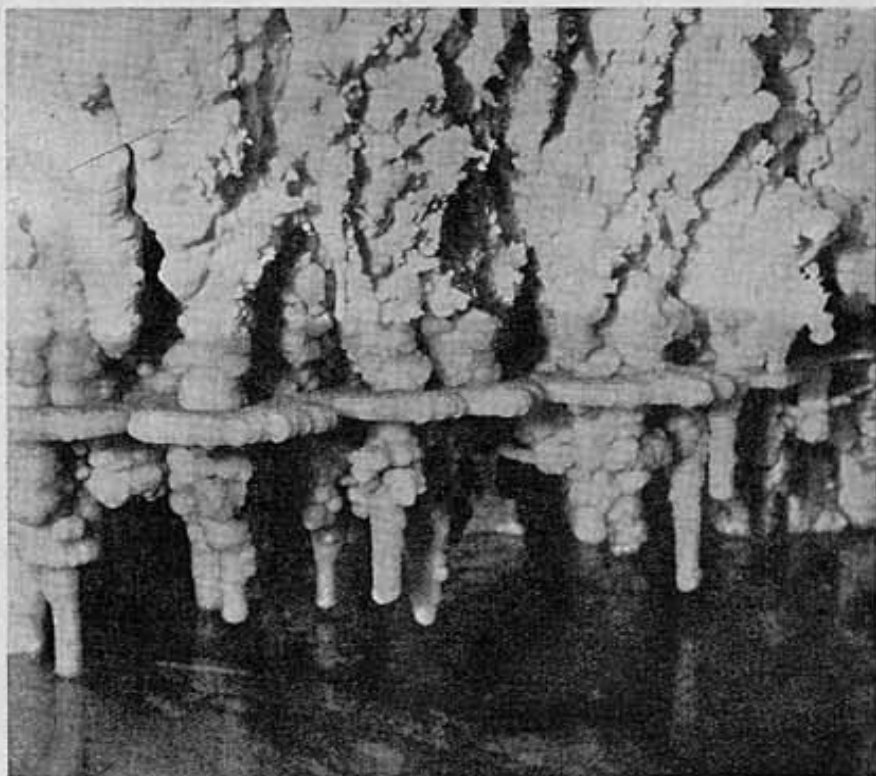
Foto Benický.

Cesta nazad je pre mňa strašná, ale keď už mám za sebou skobový rebrík, zbavujem sa strachu. Benický nás vedie do *Čarovnej chodby*. Lezieme skrčení, ba aj štvornožky. A sme v tej časti jaskyne, ktorú objavil r. 1927 on sám. Ako krkolomne, to je už jeho vec. Po dlhej ceste, i blatnatej, i vedľa dosky, i s pomocou drôtového lana, dostávame sa do *Fialového domu*. Tam je aj *Železná opona* (nie tá politická!), pekná fialová. Je to jedna z najkrajších častí jaskyne: Kamenná rieka, Kamenný vinohrad (ten som nevidel), Kamenný prales, jazierko s kamennou ružou — to sa nedá opísať. Človek tu má pocit ničoty. Skoro 400 m treba sa plaziť štvornožky alebo i po bruchu medzi stromami, palmami, kríkmi, v lese, akého hore na svete niet. *Všade ticho, pokoj*. Taký je asi hrob pre statočného a spravodlivého človeka: stane sa súčasťou večného mieru a uspokojenia...

Trvá dlho, kým sa vrátíme do prístupných častí jaskýň. Tam ma ohromuje *Hviezdoslavov dóm* s vodopádom v podobe *smútočnej výby* (je ako skutočná), ktorá je 60 m vysoká a siaha z druhého na piate poschodie! Dozvedám sa, že 1 mm krápnika rastie 10 rokov.

všímať. Sprievodca ma ťahal zpredu a Benický tisol zozadu. Raz neviem, prečo sa oni nebáli, a prečo sa mi neposmievali. Najhoršie bolo dostať sa po skobovom rebríčku po stene, ktorá ešte naprostriedku vyčnievala a všelijako sa krútila, do výšky niekoľkých metrov nad priepasťou, Parom vie akou hlbokou. Nikdy v živote, ani keď som spadol v stodôle s povaly do sečkovej truhlice, nebilo mi tak srdce. A potom znova ďalej nad priepasťou, chytáť sa len kamenných hríbov, čo vyrastajú z ružového vodopádu, dlhého azda kilometer!

Ale človek musí sa aj trochu potrápiť, kým príde do *Kaplnky božej lásky*. Nič krajšieho som nevidel. To je tam bizarné umenie matky Prírody. Aj *Klenotnica* je pekná, ale nad *Kamenné slnko* niet! Dr. Korbela a Benický fotografujú pri výbuchoch magnézia, a ja, prizierajúc sa na kamenné slnečné lúče a blúdiac očami po všetkej tej podzemnej sláve — zatváram oči a hľadám slová modlitby, ktorú ustanovil Kristus Pán.

Trikolórové jazierko v Benešovom dome.

Foto Hajduch, Trenčín

To znamená, že smútočná vřba rástla 600.000 rokov! Neďaleko je Korálové jazierko, potom Mliečna chodba a ďalej druhé Kamenné slnko, na štvrtom poschodí je Sieň prezidenta Beneša, zarastená stĺpmi ako les. Dóm Tomáša Baťu s Azúrovým jazierkom 3 m hlbokým, Betlehemska jaskyňa, Chodba utrpenia.

A potom skvost: Čarovné jazierko! Milenci mali by ta chodiť a dívať sa, aká je verná láska — čistá! Keď toto jazierko, hovorí Benický, objavil učiteľ Král, taký bol nadšený a pohnutý, že si zaspieval — hymnu...

Najvyšší bod v jaskyniach je 1000 m nad morom, 100 m od hladiny Lúčanky. Tam je Cintorín hrdinov. Podobá sa na skazu Jeruzalema. Je tam smutno. Ideme zas dolu do Galerie prezidenta Masaryka, okolo Priepasti generála Štefánika — 65 m hlboké! A napokon ešte nazeráme do Medvedej chodby. Je vraj do 100 m dlhá, tmavá. V štrkových nánosoch našli sa pozostatky medvedích kostí. Sú tam aj vyložené pri kraji, najmä kĺby, zuby, čeľuste...

Sú tri hodiny popoludní. Sme v jaskyniach 7 hodín! Vychodíme z podsvetia iným východom — nie

tadiaľ, kade sme vošli, ale vyššie. Som ustatý a bolí ma celé telo od stáleho krčenia, plazenia a náma-

hy, vynaloženej najmä v neprístupných častiach jaskyne. Ale nebanujem, že som sa dal zväbiť. Prešiel som pod zemou 8 km. Videl som zázračný svet: tichý, krásny, boží. Niet tam hašterenia ani politiky. Je tam mier.

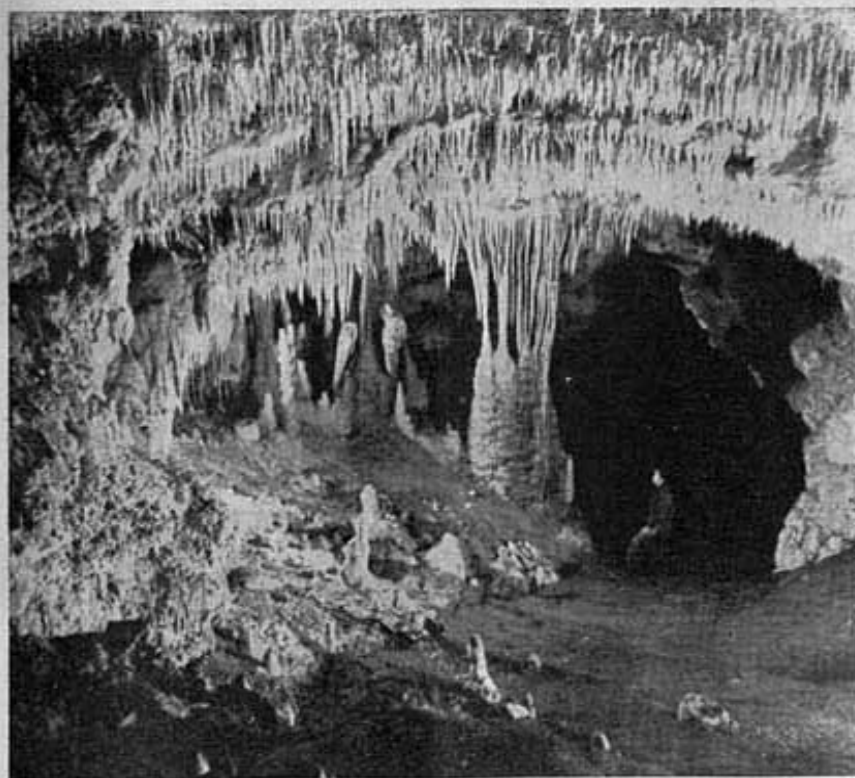
Hore na svete, pod živým slnkom, je boj. Hneď pod východom zápasia robotníci s brvnami a lopatami. Stavajú dvojposchodový hotel. Po ceste, dolu krásnou Demänovskou dolinou, hrčia nákladné autá. A nižšie kope sa gravitačný vodovod pre 50.000 ľudí v okrese. Tu vládne boj. Boj človeka s prírodou. Slovenský človek tu zachytil silný prameň vody, ktorý na druhom boku doliny možno vyrýva podobné jaskyne, ako som práve videl. Potrubie vodovodu bude dlhé 10 km. Železné rúry ležia pri ceste ako drevá: 2500 rúr 4 m dlhých a možno i 400 kg ťažkých. To je spolu milión kg železa!

Som v pomykove, pred kým složiť klobúk? Ói pred mocnou prírodou, ktorá vytvorila zázračné podzemné siene vo vápencových skalách, či pred človekom na povrchu, čo buduje domy a stavia vodovody. Skladám ho pred oboma a najmä pred všemohúcou Príčinou všetkých príčin.

Kamenné slnko II.

Foto Benický.

Fialový dóm (Železná opona).

Foto Benický.